

מושב פתיחה:

רני שפיגלר

ההרצאה תעסוק בביקורת נפוצה על מודלים כלכליים עם מקבלי החלטות שאינם פועלים על-פי מודל האדם הרציונלי, והיא שהתופעה אותה מתאר המודל ניתנת לרציונליזציה על ידי מודל סטנדרטי. באמצעות דוגמא של מודל שוק עם צרכנים בעלי רציונליות מוגבלת, ההרצאה תראה כי אעפ"י שלכאורה מודל זה ניתן לרציונליזציות שונות, אלה באות עם "מטען עודף" שמעמיד בספק את תקפותן. מכאן, שעלינו להטיל נטל הוכחה גדול יותר מהמקובל על רציונליזציות שנועדו להפריך מודלים של רציונליות מוגבלת.

מושב ראשון:

מיקי פלד, "שיקול דעת בקביעת מדיניות מוניטרית כהסקה אבדוקטיבית"

הנחה מקובלת בספרות על מודלים כלכליים היא שההסקה מהמודל לעולם ולהיפך היא הסקה אינדוקטיבית, שההצדקה לה היא המיומנות המקצועית שצבר הכלכלן לאורך שנותיו בתחום. גם אם תיאור כזה הוא נכון לגבי חלק מהפרקטיקה של כלכלנים הוא שגוי כאשר מסתכלים על האופן בו מתקבלות החלטות של מדיניות מוניטרית. בעזרת מקרה בוחן של הוועדה המוניטרית בבנק ישראל, ניתוח המקרה יראה שהאופן שבו מתגבשת תמונת המצב של המשק, ממנה נגזרת המדיניות המוניטרית, דומה יותר לתהליך של הסקה אבדוקטיבית. באופן ספציפי, דומה יותר לאבדוקציה סלקטיבית, כלומר כזו שנשענת על בחירת המודל המתאים מבין שורה של מודלים מקובלים. המסקנות שעולות מניתוח שכזה מובילות לחשיבה מחדש על האופן שבו "עושים כלכלה" ועל תפקידם של בנקים מרכזיים בעיצוב המדיניות המקרוכלכלית.

חן עירון, "אם לפירמה כלכלית תיתכן אחריות מוסרית?"

בשלושים השנים האחרונות התעורר הדיון סביב מידת האחריות החברתית של הפירמה. הסיבות לכך נעוצות בשינויים במבנה של הכלכלה העולמית, בעליית כוחן של החברות בינלאומיות ובהתעוררות צרכנית סביב שאלות של סביבה, בריאות וזכויות עובדים. הדיון התיאורטי בשאלה האם ניתן להטיל על פירמה אחריות מוסרית (או חברתית) לא זכה להתמודדות עמוקה ומספקת עד לאחרונה. לדיון כזה תיתכנה השלכות רבות – כלכליות, משפטיות, חברתיות, פוליטיות וגם פילוסופיות. ההרצאה הנוכחית תציג את הטענות העיקריות בעד ונגד היתכנותה של אחריות מוסרית לפירמה. לאחר שתבוסס ההיתכנות הזו אציג את טיבה של האחריות הזו בעידן הגלובאלי ואם יוותר זמן – גם את תכניה בהתבסס על מושג הצדק הניצב בבסיס הרעיון של השוק החופשי, על פי אדם סמית'.

מושב שני

ד"ר אריה קרמפף, ההיסטוריות של מושג עצמאות בנקים מרכזיים: המקרה הישראלי

כיצד מועילה ההיסטוריה של רעיונות כלכליים להיסטוריה הכלכלית? הטענה הכללית שאציג בהרצאתי היא כי היסטוריה של רעיונות כלכליים הכרחית להבנת ההיסטוריה הכלכלית, וזאת משום ששינויים רעיוניים משקפים את ההיסטוריות (historicity) של הרציונליות, ושל האופן בו שחקנים מעצבים את האינטרסים שלהם והאופן בו הם מייצרים כלים מוסדיים להשגת מטרותיהם. טענה זו מתבטאת, גם בהיסטוריה של בנקים מרכזיים. אומנם מושג עצמאות הבנקים המרכזיים אינו חדש, אולם במהלך ההיסטוריה המשמעות של המושג הייתה תלויה בהקשרים היסטוריים משתנים. להדגמת טענה זו אבחן שלוש אפיזודות בהיסטוריה של חוק בנק ישראל הקמת הבנק (1954), תיקון 15 לחוק בנק ישראל (1985), וחוק בנק ישראל החדש (2010). אראה כי בכל אחת מן האפיזודות חוק בנק ישראל הושפע מרעיונות כלכליים שהיו מקובלים באותה עת בזירה הבינלאומית, וכן מאתגרים כלכליים מקומיים ובעיות מדיניות. הניתוח יראה כי בעוד על פי המדד המקובל העצמאות של בנק ישראל גדלה באופן משמעותי בשנות השמונים, הגישה ההיסטורית תראה כי בנק ישראל היה מוסד בעל עצמה בכל אחת מן האפיזודות, אך הציפיות מהבנק, והמטרות המוצהרות והלא-מוצהרות שלו, השתנו מאפיזודה לאפיזודה.

ד"ר אלי קוק, מסטטיסטיקה מוסרית למדדים כלכליים: קפיטליזם, תמחור הקדמה וסוגיית העבדות בארצות-הברית
בהרצאה זו אני אראה איך מוסד העבדות באיים הקריבים ובדרום ארה"ב במאות ה-17 וה-18 שיחק תפקיד מרכזי בעלייתם של אינדיקטורים כלכליים אשר מודדים קדמה חברתית לפי פריון כספי. אטען כי "היוון" העבד והפיכתו להון אנושי השפיע מאוד על הדרך שבא אליטות אנגליות ואמריקאיות דמיינו לא רק את אפרו-אמריקאים אלא את העולם כולו, כאשר הם החלו לחשוב (ולחשב) את החברה שלהם כסדרה של השקעות הון למטרות רווח.

מושב במסגרת הסמינר המחלקתי של מכון כהן:

פרופ' צחי גלבוע, על תפקידיהם של מודלים כלכליים

תיאוריה כלכלית מודרנית, ובעיקר מיקרו כלכלית, מעלה מספר תמיהות מתחום הסוציולוגיה של המדע. מדוע כלכלנים נוטים לקבל בשוויון נפש תוצאות המפריכות את התיאוריות שלהם? מדוע כלכלה משתמשת בכלים מתמטיים מתוחכמים יותר מתחומי המדע עליהם היא אמורה להישען? איך קורה שכלכלנים רוויים נחת ממודלי "צעצוע" בשעה שהסובבים אותם מרימים גבות?

נדון בשתי דרכים להבין את תפקידם של מודלים בכלכלה, ושל כלכלה בכלל, שיכולות להציע הסבר חלקי לתופעות הללו. האחת טוענת שכלכלנים חושבים לעתים באופן שהוא מבוסס מקרים ולא מבוסס תאוריות, כפי שלרוב מצופה ממדע. השניה מציעה לראות בכלכלה גם תחום של ביקורת טיעונים ולא רק מדע חיזוי.

אין לצפות שמודלים בסוציולוגיה של המדע, כמו ברוב התחומים במדעי החברה, יספקו תיאור מושלם של המציאות. עם זאת, נטען ששני מודלים אלה המנסים לתאר מה כלכלנים (לפעמים) מנסים לעשות יכולים לסייע לדיאלוג בין כלכלנים ללא-כלכלנים וכן להערכת והתווית מחקר בכלכלה.